

**Тема 4. *Міжнародний рух
капіталу в системі МЕВ***

**Лекції з курсу МЕВ
д.е.н., проф. Зінчук Т.О.**

Зміст

1. **Причини та суть міжнародного руху капіталу**
2. **Інфраструктура ринку капіталу**
3. **Основні тенденції руху капіталу**
4. **Класифікація міжнародних інвестицій**
5. **Міжнародний кредит та його основні види**
6. **Наслідки вивозу капіталу для країн-експортерів та імпортерів капіталу**
7. **Дефолт та його наслідки. Загрози дефолту в Україні.**
8. **Інвестиційний клімат України. Проблеми зовнішнього боргу та шляхи мінімізації ризику непогашення кредитів.**

1. Причини та суть міжнародного руху капіталу

Капітал - один із факторів виробництва – ресурс, який необхідно затратити для виготовлення будь-якої продукції.

Це нагромаджений запас засобів в продуктивній, грошовій чи товарній формах, необхідний для створення матеріальних і нематеріальних благ та послуг.

Міжнародний рух капіталу – одностороннє переміщення за кордон певної вартості і товарній чи грошовій формі з метою отримання прибутку чи підприємницької вигоди.

Ключовою причиною експорту капіталу виступають відмінності в обсязі отриманого прибутку, доступі до технологій тощо.

Причини вивозу капіталу

- **відносний надлишок в країні;**
- **відмінності у витратах виробництва;**
- **намагання обійти тарифні і нетарифні обмеження;**
- **захист власного капіталу від інфляції;**
- **непередбачуваність економічної і політичної ситуації в країні;**
- **прагнення на довгий період забезпечити задоволення своїх економічних, політичних та інших інтересів на території тієї чи іншої країни;**
- **спроба країн вирішити за допомогою іноземного капіталу проблеми зайнятості населення, особливо коли відчувається напруга на ринку праці.**

2. Інфраструктура ринку капіталу

Основними *елементами інфраструктури* ринку капіталу є:

- кредитні інститути, що приймають вклади і задовольняють потреби в інвестиційних кредитах;
- кредитні інститути, що ведуть справи клієнтів на біржах;
- інвестиційні фонди і компанії, що вкладають отримані кошти в цінні папери, диверсифікуючи вклади з метою зменшення ризику;
- великі підприємства, що виступають на міжнародному ринку в якості самостійних суб'єктів;
- страхові компанії;
- громадські емітенти;
- інвестиційні банки, які для зменшення ризику вводять програми торгівлі цінними паперами.

3. Основні тенденції руху капіталу

- підключення до процесу руху капіталів країн Південно-Східної Азії, ЦСЄ, хоча частка останніх в русі іноземних інвестицій залишається невеликою;
- змінюються напрямки руху капіталу: якщо до другої світової війни, капітал рухався переважно у слаборозвинені країни (колонії), то тепер три чверті всіх іноземних інвестицій приходить на розвинені країни світу;
- країни, що переважно приймають капітал: США, Ірландія, Португалія, Італія, Велика Британія, Туреччина, країни, що розвиваються.

3. Основні тенденції руху капіталу (продовження)

- країни, які переважно вивозять (нетто-інвестори): Японія, Франція, Німеччина. Якщо до 1985 р. лідером у здійсненні іноземних інвестицій вважалися США, то тепер – країни-члени ЄС, Японія;**
- посилення ролі транснаціональних банків (ТНБ) і транснаціональних корпорацій (ТНК);**
- зміна форм вивозу капіталу;**

4. Класифікація міжнародних інвестицій

За джерелами походження:

- **Державні.** Це – засоби з державного бюджету, які спрямовані за кордон або приймаються звідти за рішенням безпосередньо уряду чи міжурядових організацій. Це державні займи, позики, гранти, допомога, міжнародне переміщення яких визначається міжурядовими угодами. Сюди ж відносяться кредити та інші засоби міжнародних організацій (наприклад, кредити МВФ);
- **Приватні.** Це – засоби недержавних джерел, які розміщуються за кордоном, або приймаються з-за кордону приватними особами. Це торговельні кредити, міжбанківське кредитування, вони не пов'язані безпосередньо з держбюджетом, водночас уряд може в межах своєї компетенції.

4. Класифікація міжнародних інвестицій (продовження)

За характером використання:

- **Підприємницькі.** *Прямо чи опосередковано вкладаються у виробництво та пов'язані з отриманням того чи іншого обсягу прав на отримання прибутку у формі дивіденду;*
- **Позичкові.** *Надані в кредит засоби для отримання прибутку у формі відсотку. В цій сфері активно виступають капітали з державних та власних джерел.*

4. Класифікація міжнародних інвестицій (продовження)

За термінами розміщення:

- короткострокові (до одного року);
- середньострокові (більше одного року);
- довгострокові (більше 3 років).

За типом фінансових зобов'язань:

- кредитні операції;
- інвестиційні операції.

4. Класифікація міжнародних інвестицій (продовження)

За цілями використання:

- 1) **Прямі інвестиції.** Це вкладання капіталу задля отримання довготривалого інтересу, який забезпечується за допомогою права власності або вирішальних прав в управлінні.

За міжнародними нормами частка іноземної участі в акціонерному капіталі фірми, що дає право такого контролю – 25%, за американськими – 10%, австралійськими і канадськими – 50%.

4. Класифікація міжнародних інвестицій (продовження)

Прямі іноземні інвестиції здійснюються у формі створення дочірніх компаній, асоційованих (змішаних) компаній, відділень, спільних підприємств тощо.

Найчастіше створюються змішані компанії за участю місцевого капіталу.

*Змішані компанії, в яких іноземному інвестору належить більше від половини акцій, називають **компаніями переважного володіння,***

*якщо 50% - іноземному інвестору і 50% - місцевому - **компаніями однакового володіння,***

*якщо іноземний інвестор має менше ніж 50% акцій – **змішаним підприємством з участю іноземного капіталу.***

4. Класифікація міжнародних інвестицій (продовження)

2) **Портфельні інвестиції.** *Це – вкладення в іноземні підприємства або цінні папери, які приносять інвесторові відповідний дохід, але не дають право контролю над підприємством. Такими цінними паперами можуть бути акціонерні або боргові цінні папери (прості векселі; боргові зобов'язання; інструменти грошового ринку та інші).*

Чіткої межі прямими і портфельними інвестиціями немає. Водночас, характерною рисою останніх років є переважання портфельних інвестицій: у 80-х рр. прямі іноземні інвестиції склали приблизно 50% міжнародного руху капіталу, то в кінці 90-х – вже 25%. Частка є портфельних інвестицій зросла з 20% до 66%.

5. Міжнародний кредит та його основні види

6. Наслідки вивозу капіталу для країн-експортерів та імпортерів капіталу

Позитивні наслідки для країн-експортерів капіталу:

- *взаємне проникнення капіталу між країнами зміцнює економічні зв'язки та співробітництво між ними;*
- *поглиблюється міжнародна спеціалізація виробництва;*
- *суттєвий поштовх для розвитку кооперації.*

6. Наслідки вивозу капіталу для країн-експортерів та імпортерів капіталу (продовження)

Негативні наслідки для країн-експортерів капіталу:

- ***вивіз капіталу без адекватного залучення призводить до гальмування економічного розвитку країн, що вивозять;***
- ***вивіз капіталу негативно відбивається на рівні зайнятості в країнах-експортерах;***
- ***переміщення капіталу за кордон несприятливо відбивається на платіжному балансі країни.***

6. Наслідки вивозу капіталу для країн-експортерів та імпортерів капіталу (продовження)

Позитивні наслідки для країн-імпортерів капіталу:

- *регульований імпорт капіталу сприяє економічному зростанню в країні – реципієнті капіталу;*
- *залучений капітал створює нові робочі місця;*
- *іноземний капітал привносить нові технології, ефективний менеджмент, сприяє прискоренню розвитку НТП в країні.*

6. Наслідки вивозу капіталу для країн-експортерів та імпортерів капіталу (продовження)

Негативні наслідки для країн-імпортерів капіталу:

- приток іноземного капіталу витісняє місцевий капітал з найприбутковіших галузей;
- імпорт капіталу може пов'язуватися з “проштовхуванням” на ринок країни-реципієнта товарів, які вже пройшли свій життєвий цикл, або зняті з виробництва в результаті виявлення недоброякісних властивостей товару або продукції;
- використання ТНК трансферних цін призводить до податкових надходжень країн-реципієнтів.

7. Дефолт та його наслідки. Загрози дефолту в Україні

“Дефолт” у пер. з англ. невиконання обов'язків (неповернення боргів).

Це ситуація за якою позичальник не виплачує свої борги, порушуючи платіжні зобов'язання умов позики.

7. Дефолт та його наслідки. Загрози дефолту в Україні (продовження)

Ознаки дефолту:

1. Втеча капіталу з країни.
2. Соціальне розшарування і нерівність як наслідок низької заробітної плати та високого рівня безробіття, що призводить до закриття підприємств.
3. Падіння ВВП.

7. Дефолт та його наслідки. Загрози дефолту в Україні (продовження)

Загрози дефолту:

- *Відірваність країни від участі у світових економічних процесах.*
- *Арешт іноземних активів.*
- *Квоти на торгівлю та її обмеження.*
- *Сплата більшої ставки за позики.*
- *Відмова у наданні кредитів*

7. Дефолт та його наслідки. Загрози дефолту в Україні (продовження)

Чи є дефолт в Україні?

Так. З огляду на:

Високу частку зовнішнього боргу (*на кожного працюючого українця припадає 56,7 тис.грн*).

Високий рівень кредитних зобов'язань (*за кредитними зобов'язаннями країна має виплатити 11 млрд дол. США*)

7. Дефолт та його наслідки. Загрози дефолту в Україні (продовження)

Приклади дефолтів в історії світової економіки:

За період 1820-2012 рр. нараховується більш, ніж 250 випадків дефолту у більш, ніж 100 країн світу.

Країни, які відчували наслідки дефолту: Мексика (1994), Росія (1998), Аргентина (2001), Уругвай (2003).

1-й приклад дефолту: 1327 р. – відмова англійського короля Едуарда III сплачувати борги свого попередника італійським банкирам.

2-й приклад: 1650 р. Олівер Кромвель завоював Ірландію, на це позичив великі гроші і обіцяв повернути після перемоги іноземним інвесторам.

7. Дефолт та його наслідки. Загрози дефолту в Україні (продовження)

Уникнення сценарію дефолту:

- Порятунком через донорську допомогу (за думкою Дж. Сороса) міжнародних фінансових інституцій.
- Швидкі та радикальні реформи (зміни у суспільстві).
- Подолання корупції.
- Реструктуризація боргу (Греції списали 85% боргу, Польщі майже всі борги).
- Реконструкція банківського сектору економіки.
- Удосконалення податкової політики держави.
- Деофшорізація економіки.

7. Дефолт та його наслідки. Загрози дефолту в Україні (продовження)

Загальні висновки: для запобігання дефолту необхідно отримати позички у розмірі 293,8 млрд грн., з яких на зовнішні цілі піде 180,9 млрд грн.

Це 11,5 млрд дол США

Віддати у 2015 р. треба 11 млрд дол США

Переваги дефолту для економіки: вивільнення додаткових коштів принаймні у короткостроковому періоді, “розігріває економіку”, один із кроків відновлення економічного розвитку.

8. Інвестиційний клімат України. Проблеми зовнішнього боргу та шляхи мінімізації ризику непогашення кредитів

Чистий приріст ПІ в Україну у 2013 р. склав 2,86 млрд дол. США, що вдвічі менше за показник 2012 р. (6,013 млрд дол. США).

На початок 2014 р. основними інвесторами України залишаються такі країни, як Кіпр – 19,036 млрд дол. США, Німеччина – 6,292 млрд дол. США, Нідерланди – 5,562 млрд дол. США, Російська Федерація – 4,287 млрд дол. США, Австрія – 3,258 млрд дол. США, Великобританія – 2,714 млрд дол. США, Британські Вергинські острови – 2,494 млрд дол. США, Франція – 1,826 млрд дол. США, Швейцарія – 1,325 млрд дол. США, Італія – 1,268 млрд дол. США. На ці країни припадає майже 83% від загального обсягу прямих інвестицій.

Прямі іноземні інвестиції з України надійшли з 46 країн світу.

8.Інвестиційний клімат України. Проблеми зовнішнього боргу та шляхи мінімізації ризику непогашення кредитів (продовження)

Обсяг прямих інвестицій з України в економіку країн світу склав на 01.01.2014р. 6,575 млрд дол. США, у тому числі в країни ЄС – 6,061 млрд дол. США, або 92,2% від загального обсягу, у країни СНД – 412,5 млн дол. США, або 6,3%, в інші країни світу – 102,1 млн дол. США, або 1,5%.

8. Інвестиційний клімат України. Проблеми зовнішнього боргу та шляхи мінімізації ризику непогашення кредитів (продовження)

Ключовими характерними особливостями, які стримують поліпшення інвестиційного клімату є:

- Обмеженість потенціалу залучення ІІІ в Україну через приватизацію державних підприємств.
- Переобтяженість регуляторними нормами та складність податкової системи. За даними Світового Банку, Україна за рівнем якості середовища для здійснення господарської діяльності посідає 128 місце з 175 країн.
- Суттєве податкове навантаження. Водночас стримуючим чинником для поліпшення інвестиційного клімату є механізм адміністрування податків, зборів та обов'язкових платежів, а також непрогнозованість дій уряду щодо встановлення та адміністрування інших податків та податкових платежів.
- Недієздатність механізмів забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також низький рівень захисту інвесторів.
- Низький рівень ефективності законодавства з питань корпоративного управління, що обумовлює виникнення конфліктів та протистоянь із залученням силових органів, блокування діяльності підприємств, нагнітання соціальної напруженості.
- Військові дії на сході України.

8. Інвестиційний клімат України. Проблеми зовнішнього боргу та шляхи мінімізації ризику непогашення кредитів (продовження)

Державний борг - це сукупні боргові зобов'язання держави перед всіма кредиторами (юридичними та фізичними особами, іноземними державами, міжнародними організаціями тощо).

Державний борг складається із боргових зобов'язань центрального уряду, регіональних та місцевих органів влади, а також боргів усіх корпорацій за державною участю, пропорційно частці держави у їх капіталі.

8. Інвестиційний клімат України. Проблеми зовнішнього боргу та шляхи мінімізації ризику непогашення кредитів (продовження)

Державний борг традиційно поділяється на зовнішній та внутрішній.

Зовнішній державний борг - заборгованість держави перед іншими країнами, міжнародними економічними організаціями та іншим особам.

Державний зовнішній борг є складовою валового зовнішнього боргу країни.

Внутрішній державний борг - заборгованість держави перед власниками державних цінних паперів та іншими кредиторами.

8. Інвестиційний клімат України. Проблеми зовнішнього боргу та шляхи мінімізації ризику непогашення кредитів (продовження)

Причини зовнішнього боргу:

1. Фінансові запозичення держави.
2. Борг за угодами та договорами про надання кредитів та позик.
3. Пролонгація та реструктуризація боргових зобов'язань минулих років.

У сукупність боргових зобов'язань держави включається *гарантований державою борг*, який виникає внаслідок прийняття державою на себе гарантій за зобов'язаннями третіх осіб.

8. Інвестиційний клімат України. Проблеми зовнішнього боргу та шляхи мінімізації ризику непогашення кредитів (продовження)

Загальний розмір державного боргу на 01.03.2014р. склав 142,5 млрд дол. США. Для порівняння на 01.01.2013р. державний борг України становив 59,5 млрд дол США.

На 01.11.2014 р. - 72,995 млрд дол.США.

На 01.03. 2015р. сума сукупного боргу (державний та гарантований) склала 1613557,2 млрд грн, у тому числі зовнішній борг – 1056021,5 млрд грн (65,4%), внутрішній – 557535,7 млрд грн (34,6%).

Найбільша частка держборгу припадає на долари США - 43,92%, на українські гривні-38,68%, на спеціальні права запозичення 12,90%.

8. Інвестиційний клімат України. Проблеми зовнішнього боргу та шляхи мінімізації ризику непогашення кредитів (продовження)

Шляхи мінімізації зовнішнього боргу:

- *формування чіткої боргової стратегії на державному рівні;*
- *припинення запозичення фінансових ресурсів;*
- *планування програми державного запозичення;*
- *проведення комплексної реальної оцінки потреб економіки у кредитному забезпеченні.*

Мінімізація обслуговування державного боргу є стратегічним завданням управління державним боргом, всієї бюджетно-податкової політики.

Дякую за увагу!